

VÆRNEPLIGT MED MENING OG FORMÅL

Den 2. juli 1957 tog jeg toget til Lundtofte station – et gudsforladt trinbræt mellem Tinglev og Sønderborg. Her blev jeg sammen med mange andre i samme situation modtaget af en for en civilist rigtig ubehagelig flok af højtråbende og gestikulerende sergenter - vi blev som kvæg gennet op på ladet af nogle lastbiler og kørt til 9. regiment, Kongens Fodregiment, der egentlig var hjemmehørende i Tønder, men som havde sin rekruttjeneste i Søgård-lejren. Historisk set et meget stateligt sted, beliggende 12 km. syd for Aabenraa og nævnt i kilderne allerede i 1357. Indtil 1725 var godset i slægten Ahlefeldts eje og hertugdømmet Slesvigs største gods. Den nuværende hovedbygning stammer fra 1830'erne, men blev i 1930'erne ombygget og udvidet til kaserne. Jeg må indrømme, at jeg ikke i farten og på vej gennem vagten primært havde opmærksomheden rettet mod historiens vingeslag – dertil var den øjeblikkelige situation alt for nærværende og prosaisk. Vi blev da heller ikke mødt med en uforglemmelig velkomst ved herregårdens paradetrappe. Tværtimod blev vi kørt om bagved herlighederne til nogle lidt mere primitive barakker, der skulle tjene som belægningsstuer.

I mellemtiden havde jeg faktisk glemt - og hvis ikke skulle den alt andet end festlige modtagelse på stationen i Lundtofte nok have sat gang i glemsomheden - alt om den ansøgning, jeg havde sendt af sted i april måned. Og de næste par måneders rekrutuddannelse efterlod ikke megen fritid eller mange kræfter til at tænke på en ansøgning, som handlede om noget yderst luftigt, og som nok heller ikke ville føre til noget. Soldaterlivet med dets evindelige og dræbende eksercits, konstante belæring og ordrer om, at ”al gang foregår i løb”, om ”fald ned og rejs Dem op”, om adskillelse og samling af datidens vigtigste håndvåben, Garand-geværet, ordrer om flyverskjul til højre og venstre, trivielle øvelser på en smattet eksercerplads og feltbane, aftener med pudsning og gejlning af våben, udstyr og støvler, brutal vækning midt i en tiltrængt søvn kl. 2 om natten, ledsaget af ordrer om i løbet af fem minutter at møde fuldt feltmæssigt påklædt og udrustet, dernæst adskillige timers march, krydret med spektakulære ”sommerlege” og alskens natøvelser – alt dette kunne meget nemt udfylde såvel tanker som fritid for en i fysisk henseende ikke særlig veltrænet nybagt student, der stadig i hvert fald i overført betydning havde studenterfest-promiller i hoved og ben. Fortid og fremtid fortonede sig i tåger de første måneder i lejren, mens nutiden var altfortærende og meget nærværende.

En dag i slutningen af august måned fik jeg imidlertid en ganske usædvanlig ordre om at stille hos kompagnichefen – ham havde vi rekrutter ellers ikke set meget til. Jo, en gang – det var da vi skulle have udbetalt vor første løn. Kompagniet blev stillet op, og chefen holdt en rørende lille tale om det fantastiske i, at vi nu skulle have udbetalt vores første løn – hele 2,25 kr. om dagen og vel at mærke for alle ugens dage – i alt altså 15,75 kr. lagt i en lille robust papirpose. Og ordvalg og tonefald antydede, hvor stolte vi burde være. Jeg kom uvilkårligt til at tænke på min fars aflønning af min deltagelse i diverse markarbejder derhjemme. Taksten var 50 øre i timen, og omhyggeligt førte jeg kolonne op og kolonne ned regnskab med anvendte timer til dette og hint. En dagløn hos min far var nok bedre end militærets – omvendt var militærets villighed til rettidigt at udbetale den optjente løn betydeligt større end min fars. Men tilbage til ordren om at stille på kompagniets kontor. Kompagnichefen havde gennem dagsbefalingen fra regimentet i Tønder erfaret, at der var kommet en melding fra højere magter i København om, at rekrut 56, det vil sige jeg ringe person, med øjeblikkelig virkning skulle afgives til anden tjeneste. Han mumlede noget om russisk, altså noget med fjenden og derfor superhemmeligt, men han kunne naturligvis ud fra ”need to know-princippet” ikke melde andet om formålet med ordren. Derimod kunne han i åbent sprog fortælle

mig, at jeg skulle møde på Svanemøllens Kaserne i København den 2. september kl. 12. Desuden kunne han udstyre mig med udfyldt soldaterbog samt rejsepenge til en enkeltbillet. Endelig kunne jeg få et par dages orlov inden afrejse. Derefter sendte han mig ud i det ukendte. Men jeg var blevet optaget på Hærens tolkeskole med henblik på en reserveofficersuddannelse med speciale i russisk sprog. Værnepligten var nu pludselig blevet udvidet til 2 år plus de to måneder, jeg allerede havde været indkaldt. Fremtiden truede med nye spændende udfordringer.

Efter et par dages orlov hjemme hos mine i øvrigt nu fuldstændig forvirrede forældre i Tønder mødte jeg så op på Svanemøllens Kaserne til det beordrede tidspunkt. De havde i deres stille sind, men diskret, glædet sig over det forholdsvis nære tjenestested i Søgård, men nu var glæden unægtelig blevet noget blandet. På Svanemøllens Kaserne mødte jeg fem andre, der ligesom mig allerede havde været indkaldt et par måneder. En sådan tilsyneladende forvildet flok soldater på en kaserneplads vækker hurtigt opsigt. Enten må det være desertører, der slukørede er vendt tilbage til det sted, hvor de dog havde gratis kost og logi. Eller også er det spioner, der under dække af uniform og urolige blikke vil forsøge at få adgang til rigets hemmeligheder. Ubemærket fik vi i hvert fald ikke lov at stå længe. Vi erfarede snart, at også det kongelige danske forsvar kunne begå fejl. Efter gennemgang af dagsbefalinger og andre papirer åbenbares det, at det slet ikke var på Svanemølle-kasernen, men derimod i Sofielund-lejren ved Holbæk, at vi skulle give møde.

Dermed begyndte rekrutuddannelsen forfra for os seks, mens de fjorten øvrige udvalgte først nu skulle påbegynde den. Det var ærligt talt to trælse og kedelige måneder med begyndende efterårsmørke, morgenløb ad mudrede og smattede markveje og et vedvarende og meget vådt regnvejr. Formelt var vi tilknyttet Sjællandske trænregiment – populært kaldet køkkenskrivere og kadaversløbere. Unægtelig for mig et brat fald fra tinderne – fra kamptropperne i form af selveste Kongens fodregiment til trænet. Til gengæld fik vi hurtigt tilnavnet ”Studerterdelingen” under ledelse af Bau – midlertidigt indkaldt løjtnant af reserven og skolelærer i det civile liv. Tilnavnet skulle nok ikke udelukkende forstås positivt – en samling brilleaber og skvatmikler kunne det nok også dække over. De eneste positive minder fra Sofielundlejren er for det første mørke biografture til Holbæk – af sete film husker jeg kun ”Og Gud skabte kvinden” med en langlemmet og instinktstyret og fristende uskyldighed i skikkelse af Brigitte Bardot i hovedrollen og instrueret af ægtemanden Roger Vadim. Og positivt minde nummer to er, at jeg et par uger røg på infirmeri som offer for en omfattende influenzaepidemi og under labre sygeplejerskers omsorg. Det skal dog tilføjes, at i febersyge rekrutøjne er alle af hunkøn bare labre. Mens jeg lå på infirmeriet, fik jeg brev fra Tønder Statsskoles elevforening, der havde betænkt mig med en legatportion. I mit svarbrev, skrevet i oktober 1958 og publiceret i foreningens halvårsskrift Guldhornet, har jeg nedfældet, hvad der havde været min motivation til at lære russisk. Jeg skriver her blandt andet: ” - nu er der sikkert nogle, der vil synes, at russisk dog er et mærkeligt sprog at uddanne sig i. Dertil kan jeg kun sige dette: jeg synes, vi hverken har råd eller ret til at isolere os, da vi efter min mening så risikerer at komme til at underskrive vor egen dødsdom. Desuden kender de fleste jo katastrofalt lidt til de slaviske sprog, og de, der herhjemme kan undervise i dem, er let talte”. Ikke et ord om de hensigter, som Forsvaret måtte have med den nye uddannelse. For det var hovedmålet at opfylde Geneve-konventionens krav om, at krigsfanger skulle afhøres – ikke blot på en civiliseret måde – men også på deres modersmål.

Interessen for russisk sprog fik i hele verden en betydelig vitamin-indsprøjtning den 4. oktober 1957, da Sovjetunionen tog den øvrige verden på sengen ved at sende den første ubemandede sputnik ud i rummet. I Moskva blev nyheden publiceret på en yderst behersket måde. Partiavisen Pravda bragte en lille notits om begivenheden, men i de vestlige og især amerikanske medier var

den tophistorien. Og blev hurtigt tidens absolut mest hotte samtaleemne. Sovjetunionen var åbenlyst teknologisk længere fremme end resten af verden. De kunne ramme, hvor de ville, med deres atombevæbnede raketter. Den kolde Krig var med et slag blevet endnu koldere, kunne endog true med at endog overordentlig varm, og den amerikanske regering kom under hårdt pres for ikke at have prioriteret missil- og rumprogrammet højere. Set i lyset af senere rum-successer var Sputnik 1 naturligvis kun en meget lille knaldperle. Den havde en diameter på sølle 58 cm, vejede 84 kg og formåede at sende radiosignaler i kun tre uger. Men i samtiden udløste begivenheden noget, der hurtigt blev døbt sputnik-chocket, og som skulle vise sig at få enorme - såvel militære som uddannelsesmæssige konsekvenser. Matematik og anden naturvidenskab blev voldsomt udbygget i Vesten samtidig med, at interessen for direkte at kunne følge med i de sovjetiske videnskabelige tidsskrifter, dvs. at lære sig russisk, styrkedes overalt, også i Danmark. Kun et par år senere indførtes russisk som valgfag i gymnasiet, og jeg fik den glæde og det privilegium at introducere faget på et stort århusiansk gymnasium.

Senere på året, i november måned, fulgte Sputnik 2 med rumhunden Lajka – op til 40-årsdagen for Oktoberrevolutionen. Først den 6. december, det vil sige to måneder efter Sputnik 1, kom det amerikanske svar – eller rettere sagt skulle komme. Verdenspressen var samlet, men den blev vidne til en eklatant fuser. Kun en meter løftede raketten sig for dernæst at eksplodere i en gigantisk ildkugle. Den grapefrugt store satellit landede på en nærliggende strand, mens Lajka kredsedde om jorden. Ydmygelsen var total.

Opholdet i Sofielundlejren sluttede med udgangen af oktober. To trølse og triste måneder var heldigvis ovre. Nu skulle vi til at lære russisk. De første to måneder blev vi indkvarteret i stenbygninger på Svanemøllens Kaserne, mens undervisningen foregik i en af de røde tyskerbarakker i Ryvangen – blot et stenkast fra Mindelunden og henrettelsespladsen for besættelsestidens danske ofre. Indkvarteringen var øverst oppe på en 20-mandsstue, der strakte sig på tværs af bygningen. Derfor var der vinduer i begge ender af belægningsstuen – i øvrigt med manglende ruder, så den friske vind fandt en genvej gennem stuen. Med det resultat, at der om morgenen godt kunne forekomme rimfrost på tæpperne.

En frostklar, rimtåget morgen i begyndelsen af november 1957 stiftede vi – delt i to klasser med 10 i hver – det første bekendtskab med det kyrilliske alfabet og dets lyde. Under supervision af kursusleder Preben Ishøy og praktisk udført af mag. art. Gunnar Svane og translator Wladimir Friis. De næste to måneder vekslede mellem russisktimer om formiddagen og fortsættelse af rekrutuddannelsen med praktiske militære fag om eftermiddagen. Og den første hverdag i januar 1958 marcherede studenterdelingen ud af Svanemøllens Kaserne, over Vognmarksparken, under S-banelinjen Hellerup-Nørrebro og ned i Ryvangens barakby. Et naturskønt område med skovagtige pletter, snoede småveje og med en mindre sø i midten. På mange måder ren idyl – i datiden måske mindre bemærket, dels som følge af vores unge alder og dels, fordi soldaterlivets både praktiske og teoretiske sider egentlig optog det meste af opmærksomheden. Her skulle vi tilbringe de næste fjorten måneder – indtil 28. februar 1959. På noget, der kaldtes Teknikerlinjens Befalingmandsskole (TLBS). Og sammen med ingeniører, der også aftjente deres værnepligt på en særordning.

Som det første hold på uddannelsen af tolke og afhøringsofficerer med russisk blev vi naturligt nok også et forsøgshold. Tilsyneladende havde Forsvaret ikke helt tænkt færdigt, hvad det egentlig havde gang i. Derfor blev vi, i hvert fald i starten, præsenteret for et program, der i princippet omfattede hele den normale militære uddannelse og træning, nu blot suppleret med sølle 30 ugentlige timer i russisk sprog, inkl. forberedelse. Blandt andet mente de højere magter åbenbart, at

det var sundt og nyttigt for de unge mennesker at begynde dagen med en omgang FUT (= Fysisk Uddannelse og Træning) med det resultat, at vi snart nikkede med hovedet efter at være kommet ind i et kakkelovns-over-opvarmet klasseværelse. Vore russisklærere var ikke tilfredse med de sløve og trætte padder, de efterfølgende blev præsenteret for, og vi slap for FUT - i hvert fald om morgenen. Undervisningsmaterialet, dvs. begynderbøgerne i sprog, var nogle blå (NATO's farve!) primitivt fremstillede CIA-producerede og derfor engelsk-sprogede hæfter. I starten måtte vi endog nøjes med fotokopier af sider i bogen. Har senere erfaret, at bøgerne var strandet på en militær godsterminal i Bremerhafen. Og der var de sikkert blevet liggende, hvis ikke en dansk officer var taget derned og havde fundet og hjembragt dem. Når udstyret på bøgerne var primitivt, var indholdet det ikke mindre. Det var fladpandet amerikansk propaganda af værste skuffe, men det russiske sprog var acceptabelt, når man nu ikke havde andet, og når det absolut skulle have et militært tilsnit. Vore civile russisklærere supplerede ned egne materialer og så med klart udtrykt længsel frem til det tidspunkt, hvor vi kunne kapere lidt mere lødige tekster, evt. af litterært tilsnit. Og vi elever var helt enige – tænk en gang at skulle læse de store russiske forfattere, som man havde hørt og læst så meget om – og oven i købet på originalsproget.

Det blev fjorten koncentrerede måneder på TLBS med terping af russisk grammatik og russiske gloser, med megen forberedelse, med mange militære fag – kort sagt med meget arbejde, men også med et godt kammeratskab. Det kammeratskab, der udspringer af fælles skæbne, snævre og tætte fysiske forhold, gensidig hjælpsomhed. Når alt kom til alt, måtte vi jo konstatere, at det var en god måde at kombinere militærtjenesten med noget i dagligdagen mere nyttigt. Sprogundervisningen krævede mange intellektuelle kræfter, mens den militære del af uddannelsen ind imellem kunne være træls og tære alvorligt på de fysiske kræfter. Men vi kendte alternativet, hvis vi ikke fulgte med og følgelig blev hægtet af undervisningen. Så skulle vi forlade skolen og fortsætte tjenesten i det almindelige militære geled. Russiskundervisningen var på trods af arbejdspresset et behageligt civilt indslag i den ellers militære dagligdag. Den hvilede nemlig på tre civile lærere, som jeg hver på sin måde fik forbindelse med også efter militærtiden.

Det var for det første den pertentlige fonetiker, men lidt kedelige underviser Preben Ishøy, der til dagligt arbejdede som civilt ansat i Forsvarsministeriet, og som senere - i anden halvdel af 1960'erne, da både han og jeg var blevet gymnasielærere i russisk, flere gange var beskikket censor for mine elever ved studentereksamen. Det samme gjaldt den fagligt dygtige, men noget affekterede lektor Georg Sarauw, som til daglig underviste i blandt andet dansk på Frederiksberg Gymnasium, og som her blev en pioner vedrørende indførelse af russisk i gymnasiet. Desuden havde han i adskillige år introduceret kommende officerer til russisk på Hærens Officersskole på. Han var en overmåde habil blad- og hurtigtegner – en egenskab, han flittigt udnyttede til at lave tegninger på tavlen som grundlag for russiske samtaleøvelser. Desuden var han en flittig oversætter af de klassiske russiske forfattere. Sarauw var født 1911 i tsartidens Skt. Petersborg men havde danske forældre i russisk tjeneste. Ved Oktoberrevolutionen returnerede de til Danmark, hvor den unge Georg blev kandidat fra Københavns Universitet og med fagene dansk og russisk Hans hofnummer var at optræde med kosakdans – helst med en kaukaser-daggert mellem tænderne. Da det nærmeste, TLBS kom på sådan en tingest, var en bajonet, kunne en sådan også bruges i kampens hede.

Ishøy var gift med en russer, som han i øvrigt flittigt konsulterede, når et fagligt spørgsmål, der var opstået i klasseværelset, skulle afklares. Os elever fortalte han, at han havde en god ven, som han ville forelægge problemet – men det varede ikke længe, før vi havde lugtet lunt. Han gik såmænd bare hjem og spurgte fru. Den tredje civile lærer, Gunnar Svane, var klart den blandt lærerne, vi alle bedst kunne lide. Hans undervisning var kompetent, den hvilede på et solidt fagligt og

videnskabeligt fundament – og så blev den afviklet i en afslappet, men absolut ikke slap atmosfære. I 1950'erne var lærere, såvel militære som civile, og elever naturligvis De's. Dusseriet blev først almindeligt en halv snes år senere. Svanes største kvalifikation i vore øjne var dog, at han som en ganske naturlig ting i frikvartererne gik med os i "tutten" eller marketenderiet for at drikke en cola og spise en "overskåret". Det var Svanes faglige kvalifikationer, der gjorde ham til dr.phil. i 1958 – det vil sige, mens vi var på TLBS. Og senere i 1965 til professor i Århus, men det var ikke mindst hans sociale og menneskelige egenskaber, der gjorde ham til en elsket lærer på sprogskolen og senere en skattet kollega til mig på Slavisk Institut. Jeg har nydt godt af Svanes mange gode egenskaber gennem alle årene. Men jeg lærte ham at kende for snart 50 år siden på TLBS. Lige som jeg kom Svane fra det sønderpiskede land, hvor hans far havde været præst i Hvidding, syd for Ribe. Pastoren havde lært sig russisk og skrevet en absolut læseværdig bog om forfatteren Lev Tolstojs pædagogiske ideer. Under besættelsen husede præstefamilien i flere omgange russiske flygtninge. Når telefoncentraldamen meldte om tyskere i farvandet, blev de kostet op på loftet, hvor de så opholdt sig, til faren var drevet over. Gunnar Svane valgte at studere slaviske sprog i København og specialiserede sig i hovedsproget i datidens Jugoslavien, serbokroatisk. Svanes kundskaber i sprog er legendariske – antallet overstiger ti. Da han tog sin afsked fra vores institut i ?, kastede han sig over kinesisk og imponerede endnu en gang, da han i 2007 – i en alder af firs – udgav en tusindsider tyk oversættelse af en kinesisk historiker, der skrev samtidig med, at Jesus vandrede på jorden.

Blandt de civile, men alligevel militært ansatte lærere, var endvidere en række andre godt begavede hoveder. De var blot gemt væk fra det civile samfund - nemlig i den tophemmelige og i Kastellet hjemmehørende Forsvarsstab. Disse økonomer, geografer og jurister skulle introducere os til Sovjetunionens geografi og økonomiske system samt til fjendestatsens opbygning og historisk/ideologiske grundlag. Blandt denne lærergruppe vil jeg fremhæve den uhyre vidende og elskelige Dionys J. König – født og opvokset i Slovakiet, mens dette land endnu var en provins i det østrigsk-ungarske dobbeltmonarki. Faderen havde været stabslæge i monarkiets hær. Han forlangte, at sønnen ved siden af jurastudiet også uddannede sig til mekaniker. Det kom den unge dr.jur. til gode, da han nogle år senere som jøde flygtede fra nazismen og til Danmark. Her fik han arbejde i en tørvemose, indtil han efter den 9. april 1940 flygtede videre til Sverige. Her blev tørveskovlen udskiftet med en opvaskebørste på et hotel. I Sverige fik König kontakt med den danske militære efterretningstjeneste, der havde fået øje på hans enorme viden og kapacitet. Dermed var hans videre løbebane fastlagt – König blev den nyoprettede Forsvarets Efterretningstjenestes specialist i østeuropæiske forhold. Med den – i øvrigt langt hen ad vejen rigtige - grundholdning, at den sovjetiske samfundsstruktur i bund og grund blot var led i en historisk kontinuitet med solide rødder i 17- og 1800-tallets Rusland.

Fjorten måneder tilbragte vi i alt på skolen. Københavnerne havde i forhold til os provinsboere – og ikke mindst dem, der kom fra så fjerne egne som Hjørring eller Tønder - den klare fordel, at de meget nemt kunne komme hjem på orlov i weekenden. De var ikke blot hurtigt hjemme, men de kunne også tage sent hjemmefra ved orlovens afslutning. En gang imellem havde vi fri fra fredag eftermiddag, men normalt begyndte weekenden først ved middagstid lørdag. I så fald kunne jeg med datidens mange togskift og færger, der ikke førte togene over Storebælt, være hjemme i Tønder lørdag aften og skulle så af sted igen om søndagen over middag for at være i København til beordret mødetid. Ikke mærkeligt, at mine forældre syntes, at de ikke så meget til deres eneste søn – især ikke, fordi jeg ofte var træt og faldt i søvn, når jeg endelig var kommet hjem. Mange weekender måtte naturligvis tilbringes i hovedstaden, så dens fristelser i form af biografer, Tivoli og andre forlystelser nød godt af provinsboernes alt for store fritid, men alt for små penge. Øbro Bio på

Lyngbyvej med udgang fra Ryvangen ad Ole Niensens vej var et ofte søgt sted til et par timers aftenfornøjelse. Men også de gratis glæder som f.eks. museer bidrog til provinsfolkets kulturelle horisont. Velkomment og rart var det, hvis jeg var så heldig at blive inviteret hjem til en københavner-kammesjuk for at tilbringe en orlov hos ham og hans familie.

Skolens officerer husker jeg generelt dårligere end de civile lærere. Skolechefen eller ”skolekommandøren”, som han normalt underskrev sig, var en ritmester med det imponerende frankofile navn Cay Gaston de Saint-Aubin. Familienavnet var knyttet til verdenshistoriske slagmarker og bedre franske vine og havde tjent konge og fædreland i over et århundrede. Selv var han tredje og sidste led i officerssdynastiet. Et elskerligt og rart menneske var han, men også lidt veg. Saint-Aubin var af huguenot-slægt – med andre ord efterkommer af de franske reformerte, der ikke var velsete i 1600-tallets katolske Frankrig. Mange af dem var udvandret, blandt andet til Danmark, hvor de ved Frederik 3.’s mellemkomst havde fået et fristed på det sted, som siden blev kendt som byen Fredericia. Rangen som ritmester, svarende til major, røbede en fortid i Garderhusarregimentet. Et eller andet må være kommet på tværs af yderligere avancement i dette hæderkronede regiment – i hvert fald var ritmesteren havnet i noget så ikke-hæderkronet som Sjællandske Trænregiment, og stillingen som skolechef blev ritmesterens slutstilling. Og den skulle han efter reglerne pensioneres fra som 52-årig. Senere erfarede jeg, at han tilbragte sine pensionist-år som leder af Hovedbanegårdens Værelsesanvisning.

Skolens næstkommanderende var den ulideligt energiske og i øvrigt godt begavede premierløjtnant Nielsen, der fra starten slog fast, at ”studerterne” først og sidst var soldater. Et synspunkt, der hen ad vejen kom i konflikt med den intensive sprogundervisnings behov. Nielsen afløstes under vort ophold på skolen af premierløjtnant-kollegaen Rasmussen. Bortset fra navnet mindede han i temperament om skolechefen – positivt udtrykt mild, negativt veg. Sjældent kunne han være streng uden samtidig at lade smilet dirre i ansigtsudtrykket.

Som talsmænd for holdet havde vi valgt vore to seniorer, Aage Trommer og Jørgen Schmidt-Jensen, der begge var færdiguddannede kandidater – Trommer i historie og latin, Schmidt-Jensen i romansk filologi. I forhold til os andre grønne og totalt ubeskrevne studenter havde de magt over det danske sprog og var skolet i Filosofikums logik og videnskabsteoretiske finurligheder. I deres hænder var ritmesteren, der helst ikke ville bruge den rå magt, der lå lige for i den militære rang, et let bytte. Han ville allerhelst kunne argumentere civiliseret for sine synspunkter – et helt igennem sympatisk træk. Men han kom som regel uhjælpeligt til kort, når de to humanistiske kumpaner på en ganske uciviliseret måde rullede deres tunge skyts frem. På et tidspunkt havde Saint-Aubin i øvrigt fået den ide, at sådan en flok russiskstuderende officersaspiranter selvfølgelig også burde have kendskab til den stolte russiske opera-tradition. Til det hyrede han ikke mindre end operasangerinden Jolanta Rodio, som kom og gav os en forelæsning med indlagte arie-prøver. Ritmesteren havde i sin ungdom bl.a. deltaget i ridekonkurrencer. Tilsyneladende havde den galante garderhusar også haft divaen med på skydebanen – han betroede os i hvert fald, at hun skød ualmindelig godt fra hoften. Men måske mente den øvede hestebetvinger noget helt andet med dette statement .

I slutningen af juni 1958 var der eksamen i en række militære fag samt i en række discipliner inden for russisk. Fire måneder senere fulgte endnu en eksamen i russisk sprog – nu i disciplinerne mundtlig sprogfærdighed, oversættelse fra russisk til dansk og vice versa. På eksamensbeviset påførtes ud over karakterer, ”at eksaminanden er fundet i besiddelse af sådanne sproglige kvalifikationer, som opfylder og svarer til de ved universiteternes skoleembedseksamen i russisk

bifag opstillede krav”. Underskrevet af sproglærerne samt af tolkeuddannelsens grå eminence professor Carl Stief, der også fungerede som censor.

Københavnerne havde gennem nogen tid presset på for at få lov til at sove udenfor kasernen – det vil i klart sprog sige hjemme. Svaret havde hver gang været afvisende, men i slutningen af 1958 blev jeg indirekte skyld i, at de alligevel fik deres brændende ønske opfyldt. På skift var vi noget, der blev kaldt ”vagthavende elev” med en række nøje definerede opgaver. Blandt andet betød det, at vagthavende skulle sove i et særligt lokale med egen telefon, beliggende i nabobarakken. En gang i november var det blevet min tur. Jeg var alene i barakken, der ellers normalt tjente som en almindelig mandskabsbarak. Men de ingeniører, der havde boet der, var netop blevet hjemsendt. Det var koldt, så der blev fyret op i kakkelovnen. Midt på natten vågnede jeg ved en knitrende lyd og lugten af røg. Og opdagede, at oppe i hjørnet omkring kakkelovnsrøret brændte der en lystig ild. Jeg kom op og havde åndsnærværelse nok til at iværksætte nummer et i forholdsordren i tilfælde af brand – at ringe efter brandbilerne. Punkt to var at varsko vagthavende befalingsmand, der sov i en anden barak. Men naturligvis kunne jeg ikke møde op hos ham uden at været reglementeret påklædt. Så jeg kom i uniformen og fandt endog tid til at binde slipseknuden. Vagthavende var den nat en oversergent, som vi elever altid indbyrdes kun kaldte ”shorty” – nok, fordi han målte to meter og otte centimeter. Ham fik jeg vækket – samtidig hørtes i det fjerne brandsirenerne på vej. Desuden vækkede jeg mine kammerater i nabobarakken. Alt var foregået ifølge forholdsordren. Men jeg må indrømme, at jeg følte mig noget forstumlet og ør i hovedet og husker kun, at mine kammerater slæbte en række kasser ud af den brændende barak. Ved siden af vagtlokalet viste der sig at være et værelse, der blandt andet husede letantændelige brændsats til håndgranater. Dem gjaldt det om at få ud i en vis fart. Ekstrabladet lavede i stort opsatte artikler og ikke mindst på grund af disse tændsats et kæmpenummer ud af branden. I bladets optik og vinkling havde hele København været i overhængende fare for at springe i luften. Helt ude af proportioner, naturligvis. Men en dramatisk nat for de umiddelbart berørte – det er der ingen tvivl om. I min harddisk har den i hvert fald en blivende plads. Og så til det positive. Intet er så skidt, at det ikke er godt for noget. Pludselig manglede der en barak til indkvartering. Og muligheden for at bo hjemme eller ude i byen var ikke længere blot latent – den var også realiserbar. Bevilget fra 1. januar 1959. Som følge af, at jeg havde været indkaldt to måneder tidligere, end de øvrige, var jeg berettiget til befalingsmandsløn fra samme dato. Så, da jeg vendte tilbage efter juleorlov, flyttede jeg ind i et lejet værelse på Østerbro hos en rar ældre dame.

På løjtnantsuddannelsen koncentrerede sproget sig om at uddanne os til afhøringsofficerer. I henhold til Geneve-konventionen har krigsfanger ret til at blive afhørt på deres modersmål, og uddannelsen af os skulle være midlet til at opfylde denne bestemmelse. Taktik og efterretningstjeneste var andre centrale fag. I slutningen af februar 1959 var der eksamen i afhørings teknik, hvorefter fulgte udnævnelsen til løjtnant af reserven og fordelingen på de tre værn. Pr. 1. marts blev vi sendt til de forskellige tjenestesteder, hvor de sidste seks måneder af militærtiden skulle tilbringes. Jeg blev sendt til Flyvestation Skrydstrup, ikke noget dårligt sted i forhold til placeringen af mit hjem. Her indgik jeg i det almindelige efterretningsarbejde på en operativ arbejdsplads – i et nært samarbejde med eskadrillerne og deres flyvende personel. Efterretningssektionen bestod udover mig af chefen Mogens Kjær og assisterende oversergent Mogens Böll. To rare og behagelige mennesker, der begge var levende interesseret i det omgivende samfund. Kjær især i malerkunst. I løbet af mine seks måneder på Flyvestationen havde Kjær besluttet at forlade tjenesten for bestandig for at tiltræde en stilling i den kendte kunsthandel Galleri Birch i Bredgade i København. Han introducerede mig til mange ukendte facetter af kulturlivet. For eksempel til moderne malerkunst, til Cobra-gruppen og til de seriøse og rebelske sider af Henry

Millers erotiske forfatterskab. Alt sammen nyttige og givtige sidegevinster til efterretningsarbejdet. Men vi deltog naturligvis også i afviklingen af de operative eskadrillers arbejde. Piloterne skulle briefes forud for dagens operationer og debriefes, når de vendte hjem fra veludført mission. Jeg holdt foredrag om Sovjetunionens samfundsforhold, om det russiske menneskes psyke, om politiske emner osv. Alt sammen naturligvis kun træning og øvelser til det tilfælde, ”at ballonen går op” – der var den gængse benævnelse for det tilfælde, at den kolde krig pludselig blev varm.

Det blev til seks lærerige og behagelige måneder, der udover arbejdet indebar et livligt messeliv, gode kammerater samt hyppige besøg af andre NATO-landes kampfly, der som regel uden toldvæsnets viden i cockpittet medbragte rigelige mængder af toldfrie varer af den flydende slags. I tilgift erhvervede jeg et militært kørekort, der senere ganske gratis kunne udskiftes med et civilt ditto. Køreundervisningen foregik i lastbil, så jeg fik til fulde lært Haderslev bys indre med dens mange smalle og historiske gader at kende. Som en anden sidegevinst undergik mine tænder et tiltrængt hovedeftersyn. De var blevet forsømt i min barndom og ungdom. Kommunal skoletandpleje var et ukendt fænomen, og mine forældre havde i en tidlig alder fået ryddet munden, som det med et lidt voldsomt udtryk i datiden hed at få kunstige tænder. I officersmessen lærte jeg en værnepligtig tandlæge at kende. Han havde ikke for meget at lave på den i øvrigt flot udstyrede flyvestations-klinik. Så han tilbød at give mit tandsæt en hovedreparation - og så ganske gratis. Men mine økonomiske vilkår havde forbedret sig revolutionært i værnepligtens sidste halvår. I forhold til soldaterlivets sparsomme midler, der som bekendt var startet i Søgaardlejren med sølle 2,25 om dagen, var officerslønnen på omkring et tusinde kroner om måneden naturligvis fyrstelig. Den gav derfor også mulighed for lidt opsparing - til den startkapital, der kunne gøre overgangen til det fremtidige studenterliv mindre barsk. Men for en del af min første løn købte jeg en splinterny cykel. På den cyklede jeg nogle weekends til Tønder eller til Gabøl-krydset – for derfra tage Kolding-Tønder rutebilen hjem på orlov.